

דרכו של מרן הרב כנגד הרוחות החדשות

הרה"ג זלמן ברוך מלמד

מלחמת הדעות

מצויים אנו במאבק רוחני מול הרוחות המתפרצות נגד האמונה ונגד התורה. נתבונן בדרכו של הרב במלחמתו נגד הרוחות שהיו בזמנו שעדיין מנשבות בחזקה. מרן הרב הבין שהדרך ללחום מלחמת מגן ומלחמת תנופה נגד הרוחות הזרות אינה ע"י סתימת החלונות ויצירת חומה שתמנע את ההשפעה המזיקה. הסתגרות כזו מעידה על חולשה ומוסיפה חולשה. על כן סלל מרן הרב דרך חדשה של מאבק נגד הדעות והרוחות המזיקות.

וכך אמר הרב באגרת קל"ד (אגרות הראי"ה חלק א, עמוד קס"ד):

ובכלל זהו כלל גדול במלחמת הדעות, **שכל דעה הבאה לסתור איזה דבר מן התורה, צריכים אנו בתחילה לא דווקא לסתור אותה, כי אם לבנות את ארמון התורה ממעל לה**, ובזה הננו מתרוממים על ידה, ובעבור ההתרוממות הזאת הדעות מתגלות, ואח"כ כשאין אנו נלחצים משום דבר, הננו יכולים בלב מלא בטחון להלחם עליה גם כן.

וכן במאמר טללי אורות (מאמרי הראי"ה עמ' 19):

טבע הצורה הרוחנית, במקום שהיא פוגשת במכשול על דרכה מאיזו הופעה רוחנית אחרת המנגדתה, הוא: **אם תטה את הדרך בשביל האחרונה, אז אף שתישאר בצביונה ותחזיק מעמד, מכל מקום לא תימלט מאיזה פגיעה ורפיון,**

אבל אם תסול לפנייה מסילה חדשה, ע"י השפעתה של הצורה המנגדת ובעזרתה, אז יוסיף לה הכוח המנגד עצמה, עד שתעמוד על ידו על נקודה יותר גבוהה ומזהירה ותצא בזר ניצחון חדש בעיקר מטרתה ויסוד חייה. ואחר שהשתמשה בכח המתנגד, אם תמצא את לבבה ישר להרסו יעלה בידה על נקלה. אע"פ שנתחלפו התכונות הפנימיות של המדעים בכמה עניינים רוחניים חשובים, בחילוף התקופות והזמנים, מכל מקום התכונה הכללית הולכת ומקפת את כל הזמנים וחליפותיהם.

כשהייתה היהדות צריכה לעמוד על נפשה לשאת את דגל היסוד האלהי בידה, ונפגשה בתיאוריה היוונית של קדמות העולם, הצליח הרמב"ם ז"ל בזה מאד, לא רק בפנותו את הדרך לתן מקום לדגל האלהי להינשא על יסוד החידוש לבדו, כ"א גם בזה שהשתמש בכוח האויב, ודבר בבטחה ע"ד השאלה האלהית גם וביחוד עפ"י דרכי המחקר של הקדמות, ואח"כ הגיעו התוצאות להיות מפיקות נוגה על הדרך הכבושה של החידוש, באמץ כפול מלא גבורה וחיים.

וכן אומר הרב באגרת תקמ"א (אגרות הראי"ה חלק ב' עמוד ק"ע):

הכלל היסודי למגמתה של כל תיאוריה רוחנית, העומדת להאיר ולהחיות. להציל ולגונן על איזו הופעה רוחנית המתגלמת בחיים, נגד זרמים רוחניים אחרים שגם הם מתגלמים בחיים, והם מקטרגים

אותה, ממעטים את צביונה ועושקים ממנה כחות, אורות ונשמות, הוא: **שהתיאוריה המתעודדת, על הגנתה והשפעתה החיה, צריכה להחזיק בקרבה את כל היקפה, רחבה ורומה, של התיאוריה המנגדת, שממנה האסונות נובעים אליה.**

היא צריכה למוד את כוח האויב בכל הערכים וכל השיעורים, ולהתנשא בכל כוח ממעל לו, אחרי שתגיע כבר בכל שיעור-קומתה אליו. במלחמות תיאוריות עיקר כוח האויב הוא, כמובן, הכוח הרוחני, המוסרי, הרעיוני, הפנימי, וההלך הנפשי. אלה הם העיקרים, ועמהם נגררים ג"כ הטפלים: הכסף, הסידור, הקניינים, וריבוי העוזרים והנקשרים אל הדגל. ואם אויבים רוחניים רבים מגיחים, באמת החובה מתכפלת להתנשא ממעל לכולם.

וע"פ זה הדעה נותנת, ש"אגודת ישראל" צריכה היא להתחשב עם כל הכוחות הרוחניים השמאליים, העומדים לשטנה על דרך-החיים של ישראל, לשער באומד יפה את העושר הרוחני שלהם בכל המובנים, ולהתאמץ להתנשא עליהם, בכוח עליון כזה, שאין לכולם גם יחד, ולה יש, ויש, - זהו כוח הקודש האלהי.

ובהמשך:

בקדושת התורה והמצווה, בגבורת הוד האמונה, בביטחון מסורת אבות קדושים וגבורי-אל, אנו יכולים להרחיב צעדים, לחפש כל הארחות החיים של כל ענפי התיאוריות השונות, להריק אל אוצרנו בגבורה ויושר-לב את כל חמדתן ולהראות לעיני כל ישראל, ולעיני כל העולם כולו, שתחיית ישראל תחיית-אמת היא, מפני שהיא שואבת את חייה ממקורה האמתי. וישראל בוודאי ידע, שכל השאלות הרבות, אשר התיאוריה השחצנית, עם כל עדיה אשר עליה, לא תוכל לתן להן פתרון, תפתרן רק התיאוריה המקורית השלמה, התיאוריה הדוגלת באמת בשם ד' אלהי ישראל, באמונתו ובתורתו, במצוותיו ודרכיו, בחכמה ודעת, בעז ותפארת, בחן וכבוד, ובכל גבורה וחיל.

כלומר, הרב מתבונן במבט עמוק של אמונה והכרה שהכול מכלל מכוון על ידי ריבונו של עולם והכול להופעת כבודו ויתברך. כל ירידה היא לצורך עליה חדשה וגדולה. כל צרה היא על מנת לצאת ממנה לרווחה יותר גדולה ממה שהיה קודם הצרה. וכן צרות רוחניות ורוחות קשות שנראות מהרסות ומחריבות את התורה, את הקודש, גם הן באות לרומם את התורה ואת הקודש.

הציונות החילונית

תנועה רוחנית שלילית שהשפיעה השפעה חזקה על הדור ועל הצעירים במיוחד, הייתה של הציונות החילונית. היא באה לנתק בין המוסר היהודי לבין התורה והמצוות, וזה כפירה בעיקר. היא באה להקים יהדות חילונית השומרת על המוסר היהודי, מוסר הנביאים, הממשיכה את הרוח המיוחדת של העם היהודי, את כל הרכוש הרעיוני התרבותי של העם היהודי - אך משוחררת מהעול של המצוות, מעול מלכות שמים.

הציונות החילונית ראתה בציונות ובשאיפה לחזרה לארץ ישראל להיות עם החי את חיו העצמאיים לא רק בשביל לפתור את בעיית הסבל בגלות, את בעיית הקיום היהודי הפיזי, אלא את הבעיה הרוחנית התרבותית של העם היהודי. כביכול לא רק לפתור את צרת היהודים אלא צרת היהדות. לשחרר מכבלי המצוות, לבקש את הלב ולא את הספר. בהשקפה זו יש כפירה איומה מצד אחד ושאיפה מוסרית ליושר וצדק ולבנין האומה מצד שני.

התמודדות הרב עם הציונות החילונית

כנגד תנועה זו, החפצה בקיום האומה והמבקשת שהאומה תופיע במוסריותה ובערכים הרוחניים, בא הרב ואמר - אדרבה, השאיפות לקיום האומה ולמוסריותה זו שאיפת התורה. כשנעמיק בתורה בפנימיותה נגלה שהיא היא המוסר היותר טהור ויותר זך, המוסר המושלם, ואת זה אפשר למצוא בטעמי מצוותיה של התורה. הכפירה נובעת מהכרה שטחית של התורה, מכך שלא עוסקים בלימודי האמונה בחובות הלב. והמצוות ללא הכרת עומק עניינם הם כגוף בלא נשמה, הן מכבידות ומעיקות. בא הרב וכתב את מאמר טללי אורות, בו ביאר את טעמי המצוות, והראה שהמצוות מכוונות את האדם למוסר השלם. הרב רואה שחיי הגלות מעוותים את הנפש והם שגורמים להופעת התורה בצורה מעיקה. גאולת ישראל תגאל את התורה, והתורה תתגלה בכל תפארתה.

לא רק שהרב לא לחם נגד הלאומיות, אלא הוא ראה את השאיפה הלאומית בונה את הגוף של האומה, ובלי גוף אין נשמה וצריך רק למלא את הגוף בנשמה רוחנית, בקודש. הרב לא לחם נגד השאיפות המוסריות שהלב מבקש, אלא הראה שהלב מבקש מוסר יותר גבוה, מוסר יותר עליון והתורה היא מקור המוסר. הרב מזכיר במאמר טללי אורות שהמדע מתקומם עתה גם על המוסר ידידו מנוער, הוא מתקומם על המוסר החברתי בשם התביעה הפרטית שהיא גם כן תביעה מוסרית. חופש הפרט.

ההתמודדות עם המאיסה בדתות

התמודדות נוספת שהיתה בזמן הרב עסקה ביחס המזלזל בעולם הרחב אל הדתות בכלל, וממילא בחלקים מעם ישראל אל חיי תורה ומצוות. באדר היקר (עמוד ל"ב) הרב אומר שהגעגועים לחיים בריאים וטבעיים נהפכו בתקופה האחרונה לכלי קרב על מושג הדת והאמונה בכלל. העמים הושפעו מישראל (נראה שכוונתו למינות הנצרות) בזמן שישראל היו במצב ירוד ומדולדל. המצב הרוחני והחומרי היה חולה. העמים שאבו דווקא את הצד החולה, את רפיון הרוח ואי התאמה לחיים בריאים, ואת ההנחה שהעוז והצהלה נמצאים רק אצל מי שאינו מושפע מהדת. אך דתנו שונה, יסוד החיים הרעננים מונח ביסודה של דת קודשנו.

הרב מדבר על הרוח החדשה שטוענת שהדת מכופפת את החיים ומדכאה אותם, הרוח הזרה הכפרנית אומרת שהדת היא מוסר של עבדים. והכפירה משחררת מהעבדות ועושה את האדם לאדון, והיא נותנת לחיים עוז וגבורה שמחה וצהלת חיים. וכנגד זה בא הרב ומראה בפרקי ישראל ותחייתו שאמונת ישראל אינה כשאר הדתות, אינה כדת הנוצרית, התורה היא תורת חיים, מרוממת את החיים, מקדשת את החיים, אינה מצמצמת, אינה לוחמת בגוף אלא מרוממת אותו, ושואפת להרחיב את החיים ולמלאות אותם בעוז ואור עליון. כאמור, הרב אינו לוחם חזיתית כנגד הרוחות החדשות הזרות, אלא מראה שהנקודות הטובות שבהם מקורם בתורה.

אני רוצה להביא לפניכם דברים מספר "קבלת הראי"ה" לר' יוסף אביב"י (חלק ב' עמוד 682. באדיבות יד יצחק בן - צבי, ירושלים):

לא כן נהג הראי"ה בחכמות הרוחניות. מהן הוא נוטל רק חלקים, מאמרים אחדים ומשפטים בודדים. הוא מעיין בחכמות הרוחניות ומברר אותן - את השגיו הוא זורה החוצה, ואת הראוי הוא אוסף ומביא אל חכמת הקבלה ביתה. כך עשה הראי"ה לשפינוזה, לקאנט, לניטשה, להרמן כהן, לברגסון ולפילוסופים נוספים. כך נהג עם משה הס, עם צבי גרץ, עם אחד-העם, עם מ"י ברדיצ'בסקי ועם הוגים וסופרים

אחרים. וכך עשה לדרווין, לפיסיקאים, לביוולוגים ולחוקרים נוספים במדעי הטבע... את כל הרימונים הללו מצא הראי"ה, תוכם אכל, קליפתם זרק.

כיצד יש להתייחס לפמיניזם?

מכאן יש ללמוד איך הרב היה מתייחס לרוח הפמיניזם, לשאיפה לשוויון זכויות לנשים, למגמה להעצמת הנשים. האם הרב היה יוצא למלחמה נגד כל המגמה הזו? לא ולא. הוא היה אומר שיש ברוח הזו הרבה מן הצדק, יש בה הרבה צדדים חיוביים. אין כל פסול בתביעה שהנשים יתקדמו ויוציאו את כוחותיהם מן הכוח אל הפועל. הקב"ה ברא להן כוחות וכשרונות על מנת שיתגלו וישתמשו בהם בכל התחומים, ובעיקר בעבודת ה'. כל אדם צריך לגלות את כישרונותיו. כל איש וכל אשה, כל אחד והיחודיות שלו. לאנשים הכוחות האופייניים להם ולנשים הכוחות האופייניים להן, וככל שכל מין ישתלם יותר ויגלה את כשרונותיו יותר, כך העולם יהיה שלם יותר והופעת שמו יתברך תתגדל.

הרב היה אומר שיש לברך על המגמה הזו, אך יש לנקות אותה מכל סטייה של פגיעה בצניעות ובטהרה. הרב היה אומר שהפמיניזם האמיתי לא בא לטשטש את השוני בין אנשים לנשים, לא בא להקהות את הטבע השונה, אלא אדרבא להעמיק את היחודיות, להגדיל את המיוחד והשונה וכך העולם נעשה שלם וגדול. דרכו של הרב הייתה כדרכו של בניהו בן יהוידע. הוא לקח את הנשק של האויב והכה את האויב בנשק שלקח ממנו, "ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו".

הרב הלך בדרכים גדולות

הרב הלך בדרכים גדולות, הרב לא הסתפק בשמירה על החוגים הקרובים הנאמנים לתורה, אלא מגמתו להשיב גם את אלו ששגו, נסחפו והתרחקו.

הרב אינו מחפש תשובה על השאלות שמעוררים המתרחקים, הרב בא לעקור את השאלות מעיקרא. ולא עוד, אלא להשתמש בהם לעליית מדרגה של אמונה, וכך להשיב את המתרחקים לאמונה גדולה שגדלה על ידם. על ידם נחשף עומק חדש של תורה, גודל חדש של אמונה, הופעת תורה מלאת חיים בריאים, מוסר תורה מזוכך שהוא מוסר התורה המקורי.

אכן זה מחייב גדולי תורה, גדולי אמונה שמראים בחייהם שהתורה מרוממת את החיים ומעשרת אותם, שמראים בחייהם שמוסר התורה הוא המוסר הישר והשלם.

איך להתייחס להתפתחות הטכנולוגיה?

את ההתפתחות הטכנולוגית והתקשורתית יש לפרש שריבונו של עולם מכין כלים להופעת התורה בגדלות. לפלאפונים החכמים יש תפקיד בהארת אור התורה בעולם. האפשרות להשתמש בהם ולהגיע למקומות אסורים זה ניסיון שבא לרומם את כוחות הנפש.

אמנם בפועל מי שעדיין אינו חזק, ואם יהיה בידו פלאפון חכם הוא עלול להיכשל בגלישה למקומות אסורים, אסור לו להחזיק מכשיר שמכשיל אותו. אך צריך לדעת **שהתיקון השלם טמון בבריאות הנפש**, כדברי חכמים "איזהו גיבור - הכובש את יצרו". **צריך לחנך לשליטה עצמית**, לא להיות חלש, לא להיות נגרר, לא להיות סמרטוט. להיות עצמאי, **להיות חופשי, משוחרר מהשפעות רעות מנוגדות לרצונו**. כי אם אין מתגברים על

יצר הרע אלא רק חוסמים אותו, הוא נחסם מצד אחד ומתפרץ מצד שני. צריך לפתח שליטה עליו. על זה צריך לעבוד יומם ולילה. חוסר שליטה על יצר הרע זו מחלה, ובמחלה צריך לטפל טיפול שורשי.

אל יאמר אדם שזה טבעי שהוא נמשך לגירויים. הטבע הבריא הוא שאדם שולט על כוחותיו ועושה רק מה שהוא רוצה באמת. אם אדם עושה דברים שמנוגדים לרצונו זו מחלה, כך יש להתייחס לזה ואין להסכים לחיות עם החולשות האלה, אלא להבריא מהם.

משל למה הדבר דומה, לאדם שאין לו שיווי משקל ומפעם לפעם הוא נופל. האם יסתפק בהליכון למנוע נפילה, או שיטפל בבעיה וייצב את שיווי המשקל? מי שנופל ברוחניות הוא נכה, זה לא הטבע הבריא. אפשר להיות בריאים וצריכים להיות בריאים. אם מבינים שזו נכות הכוחות מתחזקים. צריך לקחת כדורי אהבת ה' ויראתו במינון גבוה, ונעשים בריאים. זה האתגר, זה הניסיון של הדור על מנת להעלות אותו לבריאות שלמה. הדור שלנו דור גדול, שיטת הבריחה וההתגוננות לא מדברת אליו, הוא חותר לניצחון. יש לו זכות ארץ ישראל והוא יצא מהגלות וצריך להאמין בכוחו. הוא מסוגל להגיע לפסגות גבוהות של אמונה, של אהבת ה', אהבת הטוב. יש בו סלידה מחולשה ומכל מה שהוא נגד רצון ה', שזה גם נגד רצונו הוא.

יש אימרה: 'ההגנה הטובה ביותר היא ההתקפה', שיטת התגוננות ללא הכרעת האויב לא תצלח. על כן את מירב הכוחות יש לרכז לחיזוק כוחות הנפש הבריאים. צריך ללמוד להיות גיבורים הכובשים את יצרם, לא כיבוש של הכנעה בלבד, אלא להבריא אותו ולעבוד את ה' בכל לבבך - בשני ייצרך. **זה תפקיד הניסיונות, לעלות את הדור למעלתו הגדולה.**

כך הרב רואה את ההתפתחות התרבותית, המדעית, הטכנולוגית, **הכול מתפתח כדי להיות לעזר להופעת אור ה' הגדול.** ואל יאמר אדם העזר כנגדי שנתת לי הוא גורם לי לחטוא, זה היה חטאו של אדם הראשון ואין לשוב ולהיכשל בחטא זה. העזר נוצר לסייע ולטובה - את זה צריך ללמוד, את זה מבינים מתוך אמונה עמוקה. ואז אדם מחוסן ואינו נפגע מכל רוח חדשה שנראית הרסנית, ולא עוד אלא מהפך אותה לטובה ולברכה.